

Tlačová správa

Dobrá príprava - polovica reformy

Banská Bystrica, 20.02.2021: Spoločným menovateľom úspešných reforiem je ich kvalitná predchádzajúca príprava. Čím zložitejšia je plánovaná reforma a čím náročnejší je jej cieľ, tým väčší význam má príprava podmienok ešte pred jej spustením. Slovensko má o tom presvedčivé dôkazy z nedávnej minulosti.

Zneužívanie predvstupovej pomoci EÚ a jej čerpanie na projekty pochybnej priority a účelu, prepuklo v roku 2001 do prvej veľkej medzinárodnej korupčnej aféry v strednej a východnej Európe spojenej s eurofondami. Vyšetrenie vtedy potvrdilo, že o projektoch financovaných najmä z programu PHARE rozhodoval netransparentne a často svojvoľne úzky okruh ľudí okolo riaditeľa odboru zahraničnej pomoci Úradu vlády SR Rolanda Tótha. Škandál prinútil Brusel dočasne stopnúť finančné toky pre Slovensko a u nás viedol k zmenám na vysokých vládných postoch.

S odstupom času má táto kauza ešte aj iný význam. Názorne ukázala, aké ďalekosiahle dôsledky má nekoncepčné „míňanie“ peňazí, ktoré EÚ priklepla Slovensku za iným účelom, než aký si vyložili úradníci v Bratislave. Hlavným účelom programu PHARE bolo pripraviť moderný systém správy verejných financií, odolný voči manipuláciám, administratívne pružný a postavený na jasných a vynútiteľných pravidlách. Slovensko dodnes dobiehajú trpké dôsledky nepochopenia tohto účelu.

Hovorí sa, že kto sa nepoučí z chýb minulosti, je odsúdený ich opakovať. Kauza Rolanda Tótha nad slnko jasnejšie ozrejmila, k čomu vedie politika „míňania peňazí, aby neprepadli“. Mohla byť užitočná aspoň na to, aby sme pochopili, aké dôsledky má podceňovanie financovania dôležitých systémových opatrení a budovanie kapacít, aj keď ich efekty presahujú volebné obdobie garnitúry, ktorá je práve pri moci. „Cvičné“ fondy z programu PHARE nám pred 20 rokmi mali pomôcť pripraviť verejnú správu na programovanie a budúci manažment oveľa väčších fondov v rámci kohéznej politiky. Tie začali tiecť na Slovensko po vstupe do EÚ. Spoločenské škody zavinené nepripravenou, chaotickou, nestabilnou a nekvalitnou správou eurofondov na Slovensku, pociťujeme ešte aj dnes.

Obchádzanie prípravy reforiem je vôbec na Slovensku hlboko zakorenenou tradíciou. Stačí si spomenúť na program podpory najmenej rozvinutých okresov. Jeho cieľ bol a je ušľachtilý, potreba nespochybniteľná, ale realita žalostná. Vinou metodologickej, administratívnej aj logisticko-organizačnej nepripravenosti a kapacitnej poddimenzovanosti sa z tejto jednej z najdôležitejších verejných politík po Novembri 1989 stala nočná mora tak v štátnej správe ako aj v regiónoch. Predstieranie úspechov vykonštruovanými a neudržateľnými výsledkami, prebyrokratizované pravidlá pomoci a nestálesa meniace pravidlá hry udupali mnohé, možno na dlhý čas posledné nádeje a prebudený optimizmus v ekonomicky ťažko postihnutých regiónoch.

Pred necelými dvoma rokmi sa Slovensko prihlásilo k záväzku EÚ dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu. Nejde o žiadny výstrelok bohatého sveta, ale o vedecky potvrdenú nevyhnutnosť pre zachovanie šance na dôstojnú budúcnosť pre ľudskú civilizáciu na planéte. Je to doteraz najambicióznejší a najpotrebnejší cieľ, k akému sa EÚ a SR zaviazala. Jeho dosiahnutie pohltí takmer nepredstaviteľné sumy verejných financií a vyžiada si koordinovaný postup na všetkých úrovniach.

V tomto kontexte vznikol návrh vyzbrojiť každý región Slovenska kapacitami, ktoré začnú plánovať a realizovať obrat regiónov k modernej dekarbonizovanej energetike. Štát aj regióny si začínajú

uvedomovať nielen nevyhnutnosť, ale aj výhodnosť takýchto kapacít. Návrh sa začína postupne premieňať do programov pre čerpanie fondov EÚ v rokoch 2021 – 27. Od roku 2024 by mali začať vznikať tzv. regionálne centrá udržateľnej energetiky (RCUE).

Ale vznik RCUE bude mať význam iba vtedy, ak budú mať vopred dobre pripravené podmienky pre fungovanie. Znamená to, že do roku 2024 je treba správne nastaviť organizačný model RCUE. Ten musí vyhovovať väčšine zainteresovaných: štátu, samosprávam aj ďalším regionálnym partnerom. Okrem toho treba prijať jednotnú metodiku pre regionálne energetické plánovanie, pretože dnes nič podobné na Slovensku neexistuje. A nemenej dôležité bude pripraviť dostatok odborníkov pre RCUE – tí musia byť schopní od začiatku systematicky pracovať a približovať regióny k uhlíkovej neutralite. 30 rokov je oveľa kratší čas, než sa väčšina ľudí nazdáva. Ani takýchto odborníkov dnes nemáme.

Ale to, čo máme, je vyše 6 miliárd EUR od EÚ na reformy v rámci pripravovaného Plánu obnovy a odolnosti. „Peniaze za reformy“ - tak sa v lete minulého roku u nás interpretoval zámer EÚ poskytnúť obrovský podporný finančný vankúš svojim členským štátom zdevastovaným pandémiou koronavírusu. Príprava podmienok na zriadenie RCUE (nie na ich vznik a fungovanie - to by mali pokryť až eurofondy od roku 2024) je prípravou jednej z kľúčových štrukturálnych reforiem, ktoré Slovensko čakajú. Bez nej nemáme šancu splniť svoj medzinárodný záväzok. Takáto príprava by si vyžiadala iba niekoľko miliónov EUR (približne pol promile z plánu obnovy). A musela by sa realizovať do roku 2024, teda spoľahlivo pred termínom, dokedy treba prostriedky z plánu obnovy vyčerpať. Presne na takéto účely je určený plán obnovy. „Za málo peňazí veľká muzika.“ Napriek tomu – a napriek opakovaným podnetom a požiadavkám, aby sa príprava podmienok pre vznik RCUE zakomponovala do plánu obnovy – plán obnovy tento bod neobsahuje.

Ak by aj vnútorné administratívne postupy bránili takémuto využitiu prostriedkov z plánu obnovy, existuje aj ďalší možný zdroj – nevyčerpané prostriedky z eurofondov v uplynulom programovom období 2014 – 20. Aj tam by potrebné náklady predstavovali iba nepatrný zlomok sumy, ktorá ostáva k dispozícii a o ktorej reálnej a zmysluplnej vyčerpatelnosti mnohí pochybujú.

Príprava podmienok pre vznik infraštruktúry pre plánovanie a koordináciu energetiky v regiónoch je – podobne ako príprava kapacít pre správu eurofondov alebo príprava podmienok pre podporu najmenej rozvinutých okresov – tou najlepšou investíciou do budúcnosti. Ak by RCUE vznikli bez prípravy, Slovensko zaznamená iba ďalšie fiasko a premárni šancu k dosiahnutiu nekamuflovanej uhlíkovej neutrality. A bol by to aj najcennejší odkaz dnešnej strednej a staršej generácie jej potomkom, ktorým by tak aspoň čiastočne splatili uhlíkový dlh, ktorým ich tak ťažko zaťažili.

Kontakt:

Priatel'ia Zeme-CEPA, o.z.

Mgr. Michaela Farkašová, koordinátorka aktivít (0908 736 955)

Tlačová správa je súčasťou projektu „Od energetickej závislosti k sebestačnosti: tvorba udržateľnej energetickej politiky vo vidieckych regiónoch“, ktorý je financovaný z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom OP Efektívna verejná správa.



Európska únia
Európsky sociálny fond